

MYSTERIE VAN DE PESACH HAGGADA

De Pesach-Haggada is een van de oudste compilaties van Joodse teksten. De kern ervan gaat terug tot het Misjna-tijdperk. En het kwam tot zijn definitieve versie ongeveer zoals we die nu kennen. Dit alles dus zo'n 1000 jaar geleden. De wijzen (Rabbijnen) vulden de Haggada met diepgaande geheimen en mysteries waardoor mensen zowel jong als oud, veel stof verkregen om over te mediteren en na te denken. In feite lezen we helemaal aan het begin in de Haggada dat hoewel "we allemaal wijs, scherpzinnig en goed geïnformeerd zijn in de Torah", het blijft nog steeds een mitswa voor iedereen om zich in het Exodus-verhaal te verdiepen en de geheimen ervan te onthullen. Dit alles is om je gedachten en interpretaties met anderen te delen. Het is niet verrassend dat de wijzen veel van dergelijke geheimen en mysteries in de Haggada zelf hebben ingebed. Een klein voorbeeld daarvan vindt u hieronder.

De verklaring dat we allemaal wijs (chakhamim), scherpzinnig (nevonim) en deskundig (yodi'im) zijn, is dan ook een duidelijke toespeling op de bovenste drie Sefirot van Chokhmah, Binah en Da'at. Hetzelfde vers zegt ook dat we allemaal zkenim zijn wat letterlijk betekend 'ouderlingen', wat vreemd is omdat duidelijk niet iedereen rond de seder tafel een ouderling is! Wat betekent dit werkelijk? We moeten niet vergeten dat Da'at slechts het omgekeerde en de toepassing is van de hoogste Sefira, Keter. Er zijn in feite vier mentale vermogens: Keter, Chokhmah, Binah en Da'at, of respectievelijk wilskracht, informatie, begrip en toegepaste kennis. De Arizal leert feitelijk dat deze vier de reden zijn dat de hoofd tefillin vier compartimenten heeft! Nu kunnen we het doel begrijpen van het invoegen van zkenim in de Haggada: de hoogste Keter weerspiegelt het 'gezicht' van HaShem bekend als Atik Yomin, de 'Oude van dagen' (een term die uit Daniël 7:22 komt). Dit zijn de "oudere" zaken in de formulering van de Haggada. Bij de seder worden alle vier de mentale vermogens gestimuleerd, net zoals de tefillin alle vier stimuleert.

De Haggada gaat verder met te zeggen dat het een mitswa voor ons is om uitvoerig over de uittocht te spreken. Spraak komt overeen met de onderkant van de Sefirot, Malkhut. En hoe zit het met de zes Sefirot in het midden? De Haggada vertelt ons verder dat Rabbi Eliëzer, Rabbi Yehoshua, Rabbi Elazar ben Azariah, Rabbi Akiva en Rabbi Tarfon allemaal één jaar samen Pesach vierden. De leringen van deze Misjna-wijzen vormden de kern van de Haggadah-tekst zelf. Men kan zeggen dat ze overeenkomen met de zes middelste Sefirot (gezamenlijk Zeir Anpin worden genoemd en parallel lopen met het rijk van Yetzirah, letterlijk "formatie"). Je zou je kunnen afvragen: maar wacht, dat zijn maar vijf rabbijnen – waar is de zesde? De Haggada zelf antwoordt: "Rabbi Elazar ben Azariah zei tegen hen: 'Zie, ik ben als een man van zeventig jaar, maar ik heb nooit het recht gehad om te begrijpen waarom het verhaal van de uittocht 's nachts wordt verteld totdat Ben Zoma uitlegde...'" de grote Shimon ben Zoma verbergt zich hier dus ook!

Bedenk dat Ben Zoma een tijdgenoot en collega van deze wijze mannen is, en zelfs samen met Rabbi Akiva naar de hemelse Pardes opgestegen Chagigah 14b. Een verbazingwekkende chiddush (die ik gehoord heb) is dat we de 'Vier die Pardes binnenkwamen' kunnen vergelijken met de Vier Zonen van de Haggada: De wijze is ongetwijfeld Rabbi Akiva de enige die Pardes in vrede kan binnenkomen en verlaten. De slechte is natuurlijk Elisa ben Avuya, die de afvallige Acher werd, en zich dan ook verraderlijk bij de Romeinen voegde. Hij scheidde zich volledig af van de Joodse gemeenschap, dus zei hij: "Wat betekent deze dienst voor jou? Aan jou en niet aan hem." De Paschadienst was voor hem niet langer relevant. Hak'heh et shinav, Acher moest zijn tanden stomp maken! Dan hebben we 'de simpele' of de 'onschuldige', Ben Azzai, de vrijgezel die nooit is getrouwd, en eenvoudigweg naar de goddelijke aanwezigheid 'staarde' om onmiddellijk te vergaan, terwijl zijn ziel nooit meer naar de aarde terugkeert. Ten slotte is degene die niet weet hoe hij het moet vragen Ben Zoma. Bedenk dat men dacht dat Ben Zoma bij zijn terugkeer uit Pardes 'gek' was geworden en niet in staat was met gewone mensen te praten of een gesprek met de wijzen te voeren. Ben Zoma kon letterlijk niet langer 'vragen'!

De wijzen van de Haggadah dachten diep na over de verlossing van Pesach in het verleden, maar ook over de toekomstige verlossing van de Mashiach. We ontdekken dat een groot deel van de seder zich niet concentreert op oude gebeurtenissen, maar op toekomstige gebeurtenissen. Dit blijkt uiteraard uit het afsluitende deel van de seder, met de wens dat Pesach volgend jaar in een herbouwd Jeruzalem zal plaatsvinden, met een herbouwde Heilige Tempel, waar we terecht een korban pesach kunnen brengen. Het is de diepere betekenis achter het reciteren van dam esh v'timrot 'ashan, "bloed, vuur en rookkolommen" waarbij voor elk een druppel wijn wordt gemorst die feitelijk voortkomt uit het visioen van de profeet Joël over het Einde der Dagen (Joël 3 :3). We hebben het hier niet over de wonderen en plagen uit het verleden in Egypte, maar over de toekomstige tekenen en wonderen waar we op wachten! Hetzelfde geldt voor het inschenken van een vijfde beker voor Eliyahu, met een gebed dat Eliyahu snel terugkeert om het Messiaanse tijdperk in te luiden. En dit is de geheime betekenis achter de cryptische woorden die we reciteren. sh'fokh hamatcha el hagoyim asher lo yeda'ukha! "Spreek Uw toorn uit over de naties die U niet kennen!" (Psalmen 79:6)

Verlossing en de oorlog tegen Rome

Om de Haggada volledig te begrijpen, moeten we in gedachten houden dat de kern ervan ontstond in het Misjna-tijdperk, en dat de onbetwiste tegenstander en onderdrukker van het Joodse volk destijds het Romeinse Rijk was. In feite zou Rabbi Akiva uiteindelijk door de Romeinen gemarteld worden. En dit sluit aan bij een ongelooflijk idee dat is voorgesteld om die vreemde episode in de Haggada te verklaren, waar de vijf opperrabbijnen samenkomen op Pesach. We moeten ons afvragen: waarom zitten de rabbijnen de hele nacht bij elkaar? Waar zijn hun families? De Torah gebiedt dat men Pesach met familie moet vieren, en ervoor moet zorgen dat men zijn kinderen en kleinkinderen onderwijst. Het lijkt hier in de Haggada dat de vijf rabbijnen alleen zijn, opgesloten in een kamer tot de ochtend waarop "hun studenten kwamen en zeiden: de tijd voor het ochtend Shema is aangebroken!" Zelfs hun eigen discipelen waren niet bij hen op de seder. Wat gebeurd er?

We moeten niet vergeten dat de generatie van Rabbi Akiva leefde ten tijde van de Bar Kochva-opstand. Rabbi Akiva steunde Bar Kochva zelf en geloofde dat laatstgenoemde de potentiële messias van de generatie was:

Rabbi Shimon bar Yochai leerde: "Mijn rabbijn, Akiva, legde altijd uit dat 'Een ster zal voortkomen uit Jacob...' [Numeri 24] is Bar Koziva... wanneer Rabbi Akiva Bar Koziva zou zien, zei hij: 'Hij is de Koning Messias!' Rabbi Yochanan ben Torta zei tegen hem: 'Akiva, er zal gras uit je wangen groeien en toch zal de Zoon van David niet komen!'" (Yerushalmi Ta'anit 24a)

Bar Kochva kwam inderdaad heel ver in de oorlog en slaagde erin de Romeinen te verdrijven (zij het maar tijdelijk), een soevereine Joodse staat te herstellen (en zijn eigen munten te slaan), zelfs de Tempelberg te ontruimen en te beginnen met de wederopbouw van het Beit haMikdash. Dit zou niet mogelijk zijn geweest zonder de steun van rabbijn Akiva. Helaas eindigde de oorlog in een ramp, waarbij 24.000 studenten van Rabbi Akiva omkwamen samen met Rabbi Akiva zelf.

Wanneer namen Rabbi Akiva en zijn collega's precies de beslissing om de opstand tegen Rome te steunen? Dit zou zeker geen gemakkelijke beslissing zijn geweest. Het zou vereisen dat alle opperrabbijnen van die tijd bijeen zouden komen en zorgvuldig zouden beraadslagen. En volgens rabbijn dr. Ronald Eisenberg (van het boek Essential Figures in the Talmud pg. 16) is dit precies wat ze deden op die Pesachavond waar ze allemaal samen waren. Opgesloten in een kamer zonder dat er iemand anders in de buurt was, bleven ze de hele nacht wakker om tot een oordeel te komen. De studenten kwamen 's ochtends aan en zeiden: De tijd is om! Komen we in opstand of niet? En wat antwoordden de rabbijnen? Ze citeerden dat laatste deel van de Haggadah: sh'fokh hamatcha el hagoyim asher lo yeda'ukha! "Spreek Uw toorn uit over de naties die U niet kennen!" Dit was het signaal om oorlog te gaan voeren tegen Rome. En we weten dat het grootste deel van de oorlog vervolgens plaatsvond tussen Pesach en Shavuot (Jevamot 62b), en daarom observeren we vandaag de dag nog steeds een rouwperiode in deze tijd. Alle puzzelstukjes kloppen netjes bij elkaar om dit Haggadische mysterie te verklaren.

Door het onderdrukkende en afgodische Romeinse juk van zich afwerpen, en door hem te steunen hoopten de rabbijnen het Messiaanse tijdperk in te luiden. Het was Nisan, de maand van de verlossing; en Pesach, de feestdag van geulah. En diezelfde wijzen leerden b'nisan nigalu, u'b'nisan atidin l'g'a'el, In Nisan werden we verlost, en in Nisan zijn we voorbestemd om opnieuw

verlost te worden." (Rosh Hasjana 11a) Dit was de stelregel van Rabbi Jehosjoea precies dezelfde Rabbi Jehosjoea van de Haggada, die de hele nacht met zijn collega's zat te beraadslagen over die noodlottige Pesach. Het leek erop dat de tijd rijp was voor verlossing. De Vilna Gaon leerde dat Bar Kochva werkelijk de potentiële messias van de generatie was (anders zou Rabbi Akiva hem zeker nooit hebben gesteund!) Helaas werd het potentieel niet gerealiseerd.

Niettemin bestaat datzelfde potentieel in elke generatie, net zoals er in elke generatie een potentiële messias is. De macht om de verlossing te brengen ligt geheel in onze handen. Er zijn twee dingen nodig: een juiste Torah-naleving en één waar berouw aan de ene kant, en ook een collectief "Mashiach-massa bewustzijn" aan de andere kant. De generatie van Rabbi Akiva kende het eerste, maar niet het laatste. Dit blijkt duidelijk uit de Yerushalmi-passage hierboven, waar Rabbi Akiva voortdurend publiekelijk verklaarde dat Bar Kochva de Messias was om dat 'Mashiach-massabewustzijn' te verspreiden. Terwijl andere rabbijnen de hoop van mensen de grond in schoten en hen vertelden te stoppen met dromen, zoals Rabbi Yochanan Ben Torta het deed.

In deze moeilijke tijd waarin we ons momenteel bevinden waarin al vele profetieën zijn vervuld en er misschien niets meer op ons wacht laten we juist nu ervoor zorgen dat we deze beide doen, en uiteindelijk de Geulah tot stand brengen.

Ik wens iedereen een chag Pesach kosher v'sameach!

www.ha-makom.eu